

A Délvidék kihalásának elhallgatott titkai és borzalmai

(Délvidéki S. Attila: *Fejezetek a rácjárások történetéből. Magánkiadás, Kerényi Nyomda Kft. Szekszárd, 2009.*)

„A kéttorony alatt, hol egy hete Bechtold pezsgőzött,
„Madzsaricák” pöre tömege, hiába könyörgött...
Kebükön áthúzott nyársra őket mind sorba fűzván,
Korbács alatt kell táncolniuk — golyókkal a végén...!
Kétezer nyi bentrekedtre egetverő kínzás vár,
Tóth orvosnak kezét-lábát fűrészelik le immár.
Mert véres árnyak már a Kuszly-házban is dolgoznak:
Női kebleket darabolnak, gyermeket csonkolnak.
Ki is szögeznek egy élt a templom kapujára;
Itt feszítik meg, vagdalják is, Isten fiát — újra...!”
(D. S. A.: *Bácsszenttamás kettős tornya — részlet*)

Oknyomozó kutatások gazdag aratását nyújtja e hiánypótló, alapos és tárgyilagos kötet a magyar-szerb közös múlt mind ez idáig makacsul kerülgetett kérdéseiről, elsősorban a legellentmondásosabb 1848-as eseményekről.

Noha a szerzőnek több cikke és írása jelent meg a tárgykörből, sőt az egyikkel a kérdés szakértőjének, a nehezen kiköszörgethető Spira Györgynek az érdeklődését is fölkelte már, Délvidéki S. Attila neve nem igazán ismert a történészek világában. Nincs is a képzésének megfelelő állása, viszont ennek köszönhetően már közel két évtizede rendületlenül kutat. Ennek eredménye egy roppant méretű összefoglaló munka, sokkötetes könyv lesz. A tervezett könyvsorozat címe: **Lángoló temetők – Az úgynevezett Vajdaság kihalásának elhallgatott titkai és borzalmi (1268–1868)**. Ezt mutatja be, illetve szemelvényezi a most megjelent **Fejezetek a rácjárások történetéből**, amely még a címlapja szerint is egy „bemutató kötet”.

Ismeretterjesztő jellegű, de tudományos igényességű, lehangoló erejű rendhagyó olvasmányról van szó, ami szerb és angol nyelven is megjelenik majd. Jeszenszky Géza történész, egykori magyar külügyminiszter, Arday Lajos és Barta János MTA doktorok, Domonkos László sokkötetes szerző és még sokan mások ajánlják őt az Olvasó figyelmébe. Hatszáz évet átélő időutazás vár itt ránk, melynek során leplezetlen betekintést nyerhetünk a két nép közti háborúk és területi viszályok kezdeteibe, a nándorok (bolgárok) nándorfehérvári rónákról való eltűnésének rejtélyébe, az úgynevezett rácjárások

idegpróbáló jeleneteibe – történjenek azok akár a Mohács előtti, akár pedig a későbbi Magyarország történelmi területein. Közben kétségtelenül kiderül, hogy a szerző a két nép viszálykodásának legmélyebbre ásó szakértője (igaz, ők nincsenek is túl sokan).

Az időutazás folyamán eljutunk annak a kérdésnek az aprólékos megválaszolásáig is, hogy mitől lettek 1848-ban hirtelen szerbek az évszázadokig rácnak nevezett betelepülők, s hogy miért lett ekkor a magyar szókinccs e része egyesek által gúnynévnek kikiáltva. Teljesen új megközelítést olvashatjuk itt nemcsak a Csarnejevics pátriárka által végbevitt nagy rác betelepítésnek is és az úgynevezett Kossuth-legendának is, amikor a magyar forradalom vezéregyénisége állítólag kijelentette volna: „Akkor döntsön köztünk a kard!” A szerző itt is meggyőző tényekkel bizonyítja, hogy a mindenért magyarokat hibáztató történet a szakadár lázítók meséje, amit a szerbezés hívei utólag koholtak: Kossuth és Sztratiurovics György ténylegesen nem találkozott soha 1865 előtt. Mi több, a vérgőzös mondat eszmei szerzője valójában maga Sztratiurovics, aki a legközönségesebb háborús bűnökre és népiirtásra uszította híveit a máig elhallgatott kiáltványában...

A tanulmánykötet legmegrendítőbb állomása az aknamunkájukat magyar oldalon kifejtő áruló osztrák katonatisztek segítségével 1848. július 14-én Bácsszenttamáson (ma Szenttamás) végbevitt magyarirtás, amelyet hihetetlen kegyetlenséggel hajtottak végre a városkát megszálló, úgynevezett „rácvédő” (szrbobranac) lázadók. Miután a térség rác nemzetiségű szülöttje, a fizetett kémek jelentéseire is támaszkodó Zákó István ‘48-as országgyűlési képviselő „biztos magánértesülései” szerint csak a kiharózt emberfejek száma 1500-ra ment, a szerző aprólékos mérlegelés után mintegy kétezerre becsüli a halálra kínzott fegyvertelen szenttamási emberek, édesanyák és kisgyermekek számát. Tiszaföldvár (ma Bácsföldvár) magyarságát ugyancsak legyilkolják három nap múlva, ugyanilyen bécsi aknamunka következtében. Az áldozatok maradványait mindmáig az óbecsei út mellett látható hatalmas Csonthalomban találjuk összedobálva – amit a kötet borítója is

megörökít. Történetírásunk azóta sem dolgozta föl a tárgyat: ha eltekintünk a földvári templomban gúlába rakott magyar gyermekfejeknek itt-ott olvasható esetétől (ami gyakran még össze is mosódik a később lemészárolt zentai magyarság koponyahegyeivel), tulajdonképpen mindkét magyarirtásról e kötetben olvashatunk először.

Eppen százhatvan évvel ezelőtt, 1849 februárja táján Bácsszenttamás és Tiszaföldvár rettenete megisméltődött egész Dél-Magyarországgal: Sztratimirovics szabad kezet kapó fegyveresei gyökeres nemzetiségi tisztogatásokba kezdtek az Al-Dunától Kaponyáig és Zentáig, a kor legnagyobb magyarirtásának a színhelyéig, éppen Szenttamásról kiindulva. Mindennek nem állítottak emléktáblákat, szobrokat, nyoma sincs a tankönyveinkben. Cseres Tibor és Matuska Márton délvidéki vonatkozású könyvei óta nem született hasonló jelentőségű kötet e tárgyban. Itt végre történész foglalkozik a kérdéssel, nem közíró. A kötet szenvedélyekkel telített tárgyköre, érthető módon, nem volt népszerű sem a rendszerváltás előtt, sem utána, sem Trianont megelőzően, sem pedig azt követően. A szerb és a magyar nép múltjának elfogulatlan föltárását egymás után tette lehetetlenné a végső soron Bácsszenttamás rettenetes sorsát is eldöntő bécsi államtanács (kamarilla), illetve Ferenc József hosszú uralma, később a Trianon által okozott és a magyar történelemszadalmat is hatalmába kerítő sokk, illetve Moszkva magyarellenes helytartói.

Másfél évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy a történelem továbbszépitgetése helyett egy tárgyilagos történész végre meg is írja ezeket a kényes kérdéseket. Délvidéki S. Atilla ugyanis ragaszkodik a tényekhez. Ezt a 13. fejezet bizonyítja a legjobban, ahol az etnikai, azaz „néprajzi-népiertási elv” által fűtött területi viszályok rendezése kerül terítékre. „Hihetetlen mértékben félreviszi egy századokon át vert nép történetírását, ha tudományon kívül álló szempontokra is tekintettel vagyunk” – vallja a szerző. Valóban: miért ne kaphatna létjogosultságot egy kendőzetlen hangvételű, a már „kőbe vésett” hiedelmeket is rendre fölülvizsgáló, mindent újragondoló történetírói alkotás, amely a vitathatatlanoknak tűnő állítások megkérdőjelezésével, ezeknek újragondolásra való készítésével a tudomány fejlődését segíti elő?

A szerző fejlett igazságérzete, a szakma mulasztásainak a számonkérése, kötetének érvelő hozzáállása és közérthető nyelvezete (a mai szakirodalomban szinte burjánzó idegen szavak tömkelege helyett) rokonszenvet ébreszt, annak ellenére, hogy nagyon sok mindenben nagyon sokan nyilván nem értenek majd vele egyet. Ezt azonban ő természetesnek tartja: az igazság sírásói ma is köztünk vannak, az építő jellegű vita pedig alapföltétele lenne az igazságkeresésnek.

A kötetet, mely a délvidéki történelem tanulmányozóinak fontos kézikönyve lehet, részletes irodalom- és forrásjegyzék, lapalji jegyzetek, név-, hely- és tárgymutató teszi teljessé. Sőt, a több mint négyszáz oldalas kötet elején és végén, helyneveket is hozó színes nemzetiségi térképeket találunk: az egyik a Délvidék néptalajának soha meg nem rajzolt középkori viszonyait tárja elénk, a másik pedig egyben az 1848/49-es vérengzések történetének melléklete is, a rác szakadárak által kikiáltott „Szerbiai Hercegség”-gel. Látványos és elgondolkodtató, lenyűgöző munka mind a kettő. Kiegészíti őket egy helynévtár, ahol megtaláljuk a mai délvidéki helynevek jobbára ismeretlen, eredeti változatait. A szakértő olvasónak igen fontosak lehetnek a bácsszenttamási magyarirtásról olvasható, mindmáig napvilágot nem látott történeti források is a Függelékben, ahol maguktól a hóhéroktól is olvashatunk dicsekvéseket háborús büntetteikről.

E büszke visszaemlékezések elolvasása után pedig leszögezhetjük, hogy a rágalmozó múlthamisítás és nyelvi álcázás hatalmi igényeket szolgáló népámító fegyver, aminek mentén szenttamási és zentai méretű tömeggyilkosságot is el lehet hallgatni az új erkölcs és az új világ ígéretének a fényében, és apokaliptikus rémuralmat is meg lehet valósítani a szabadság és a főlzabadtítás fogalmának feje tetejére való állításával. A kötetben fölépített számos új történeti tény és gondolatfölvetés ma még távolról sem nyert teret a szakirodalomban. Ezért jó szívvel ajánlható az úgynevezett Vajdaság kihalásának elhallgatott titkai és borzalmi iránt érdeklődők figyelmébe, hiszen a kötet olyan forrásértékű munka, amelynek elolvasása után nemcsak a szakavatott, de a kevésbé hozzáértő Olvasó is meg fogja kockáztatni történelemképének az újravázolását.

Erdélyi Napló, 2009. február 18.